

את היקף הפצת התורה בעם ישראל בדורו של חזקיה – שביקשו לעשותו משיח⁴: "והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועולו מעל צוארך וחובל עול מפני שמן אמר רבי יצחק נפחא חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו בדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה".

אם ביטוי זה מביע הפצת תורה בהיקף גדול ומציאותה **לכל** מלוא רוחב ארצנו, הרי שכך היתה מעלת עולם התורה בימי חזקיה מלך יהודה וכך מעלתו בימי תלמידיו רבי עקיבא.

2. אם תלמידי רבי עקיבא היו ביטוי לעיסוק מופלג בתורה ולנפוצות הבקיאות בתורה ברחבי הארץ, מדוע פגעה בהם כך מידת הדין? כיצד הגיעו תלמידי מי שמרגלא בפומיה: "וואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה", לידי כך שלא נהגו כבוד זה בזה? הגמרא מביאה מקור מרתק על רבי עקיבא⁵:

”תני ר’ שמעון בן יוחי עקיבה ר’ היה דורש דרך כוכב מיעקב דרך כוזבא מיעקב. ר’ עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא (בבא מציעא פ”ג הל’ א) אתה גר כולי”

{ ק"ק כ"כבא } ה'יה א"מ: ז"ה הוא מלך המשיח } א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבא יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יביא" :. אם הרב סבור היה שבר כוכבא הוא מלך המשיח – כיצד לדעתנו נהגו תלמידיו בשאלת ההתגייסות לצבא המרד? והדברים עוד מתעצמים בדברי הרמב"ם⁶: "רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה והוא היה נושא כליו של בן כבזיבה המלך והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעונות כיון שנהרג נודע להם שאינו".

– נראה יותר מסביר שתלמידי רבי עקיבא התגייסו בהמוניהם לצבא בר כוכבא. בלשונות שמיות קדומות ועד ימינו בשפה הערבית – אסכרה – זה צבא! – אם כן תלמידי רבי עקיבא, שהיו מלוחמי בר כוכבא, מתו בצבא – בקרב!

3. אך מדוע מזהים חז"ל את חטאם – 'שלא נהגו כבוד זה בזה'?

יתכן ששורש תבוסת צבאו של בר כוכבא, נעוץ בחוסר בצבא ארצי אחיד, שבכוחו היה לצאת מהביצורים ולתקוף את הרומאים בשטח הפתוח. תחת זה כל קבוצה הגנה על עצמה מתוך ביצורי מקומה ולא יצאה לעזרת זולתה כשזו הותקפה. – 'לא נהגו כבוד זה בזה'. יוסף בן מתתיהו מזה תופעה כזאת בלוחמת מורדי המרד הגדול⁷, מרד החורבן, שקדם למרד בר כוכבא ביותר משישים שנה. שם מכנים חז"ל את מצבו הרוחני של העם בתחום בין אדם לחברו – 'שנאת חנם'.

4. תבוסתם של לוחמי בר כוכבא בכלל ותלמידי רבי עקיבא בכללם, מתוזמנת על ידי חז"ל בפרק שבין פסח לעצרת. אך קבלה מהגאונים בש"ג בעומר פסקו מלמות. אם נכונים דברינו, שבמלחמה הם מתו, איך ייתכן שהיתה הפוגה בת יום אחד? – יתכן שאין הכוונה שלא מתו בו כלל, אלא שהיה זה יום ניצחון שבו רוב בניין זיכרון היום, **איננו** יום של מוות אלא של פדות!

⁴ בבלי סנהדרין דף צד עמוד ב':

⁵ ירושלמי תענית דף כד עמוד א'

⁶ יד החזקה הלכות מלכים פרק יא הלכה ג:

⁷ פלביוס יוספוס, תולדות מלחמת היהודים נגד הרומאים, פרק ד', הוצאת דביר, תל אביב, תשל"ה 1975

5. אולי, כפי הנראה ממטבעות בר כוכבא, שיחררו לוחמי בר כוכבא, ובהם תלמידי רבי עקיבא, את ירושלים, שהיתה עד אז סגורה להתיישבות יהודית, מיום חורבן הבית.

כפי הנראה כאן – צורת פתח ההיכל ומעליו כוכבו של בר כוכבא

אולי את ההודעה על הניצחון העבירו על ידי הדלקת משואות על ראשי ההרים בדומה להודעה על קידוש החודש⁸. אלא שהמועד היה י"ח באייר ולא ראש חודש, והודעות יהודיות לא יכולות היו לצאת מירושלים, שהיתה ריקה מיהודים. השאת משואות מירושלים, בישרה אם כן, על שחרורה בידי לוחמי בר כוכבא. זכר לאלה, מדליקים מדורות ויוצאים ליערות עם חץ וקשת.

6. מסורת המזכירה את בר כוכבא וגבורתו בכפיפה אחת עם ל"ג בעומר, היא חשיפת הסוד של ל"ג בעומר. הרומאים, שניצחונו ולו הזמני של בר כוכבא, היה להם ביזיון עצום, טרחו להעלים בכלים של צנזורה, כל אזכור של ניצחון זה בכתבי היהודים. הם נהגו לעשות כך ולמחוק אפילו אזכורו של לגיון רומאי שלא צלח במלחמתו נגד היהודים⁹. הצנזורה עלולה היתה לשכח את זכר הניצחון ההוא, לולי מנהגי המדורות, החץ והקשת, והשמחה בל"ג בעומר. לפי דברינו אלה, אין להניח שהיתה הפוגה במיתת תלמידי רבי עקיבא, לוחמי בר כוכבא, בל"ג בעומר, אלא שיום זה מוכרח להיזכר כיום ניצחון ולא כיום מוות. ממש כשם שכ"ח באייר, יום שחרור ירושלים לימים, בידי חיילי צה"ל, יזכר בתולדות האומה, לא כיום פטירתם של הרוגי היום ההוא במלחמת ששת הימים, אלא כיום הודאה לה' על נס שחרור ירושלים. יום שמחה והילולא.

⁸ משנה מסכת ראש השנה פרק ב' משניות ב' ג' ד': "בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ מְשִׁיִּיִּין מְשׁוֹאוֹת. מְשַׁקְלְקְלוּ הַכּוֹתִיִּם, הַתְּקִינוּ שְׁיָהוּ שְׁלוֹחִין יוֹצְאִין:

כִּיֵּצֵד הָיוּ מְשִׁיִּיִּין מְשׁוֹאוֹת, מְבִיאִין כְּלִסְאוֹת שֶׁל אֶרֶץ אֶרְכִּין וְקָנִים וְעֵצִי שֶׁמֶן וְנִעְרַת שֶׁל פֶּשֶׁתִּין וְכוּרֶךְ בְּמִשְׁיָחָה, וְעוֹלָה לְרֹאשׁ הָהָר וּמִצִּית בָּהֶן אֶת הָאוֹר וּמוֹלִיךְ וּמְבִיא וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד עַד שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשֵּׁנִי, וְכֵן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשְּׁלִישִׁי:

וּמֵאִין הָיוּ מְשִׁיִּיִּין מְשׁוֹאוֹת, מֵהָר הַמִּשְׁחָה לְסַרְטָבָא, וּמִסַּרְטָבָא לְגִרְוִינָא, וּמִגִּרְוִינָא לְחִוְרָן, וּמִחִוְרָן לְבֵית בִּלְתִּין, וּמִבֵּית בִּלְתִּין לֹא זָזוּ מִשָּׁם, אֲלָא מוֹלִיךְ וּמְבִיא וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד עַד שֶׁהָיָה רוֹאֶה כָּל הַגּוֹלָה לְפָנָיו כְּמִדּוֹרֵת הָאֵשׁ:

⁹ הלגיון העשירי שכשל במרד החורבן, נמחק מטבלאות הזיכרון (טבולה אנסה) של מפעלי הבניה שעה בארץ דוגמת אמת המים לקיסריה.

שאלות:

- מה היו הקשיים שהובאו בראשית הקטע השיעור? _____

- כיצד מתו תלמידי רבי עקיבא עפ"י מסקנת הקטע? _____

- בארו את המילים הבאות עפ"י מהלך השיעור:
 אסכרא _____
 פסקו מלמות _____
 לא נהגו כבוד זה בזה _____
- מהי הראיה הארכיאולוגית לכך שלוחמי בר כוכבא שיחררו את ירושלים ומתי זה התרחש עפ"י מהלך השיעור? _____

- מה המשותף ליום ל"ג בעומר וליום ירושלים? _____

עבודה נעימה!!!